

vi människor

Nr 4/1975
Årgång 27
Kr 4:—

- Männens samhälle och kvinnornas familjer eller ...
- 6-timmars arbetsdag — på gott och ont
- Kärlekens begränsning
- Mansrollen: Medeldistanslöparens ensamhet
- Fruksamhetskontroll — i vems intresse?

Det här ska skolan lära våra barn om sexualitet och samlevnad:

USSU

I oktober 1974 offentliggjorde utredningen för sexual- och samlevnadsfrågor i undervisnings- och upplysningsarbetet (USSU, tillsatt 1964) sitt slutbetänkande, "Sexual- och samlevnadsundervisning" (SOU 1974:59).

Betänkandet, som till större delen är en utförlig sammanfattning av fakta, funderingar, överväganden och tankar om vad man kan föreslå politikerna, har i sin senare del ett förslag till en helt ny lärarhandledning för sexual- och samlevnadsundervisning i grundskolan och gymnasieskolan.

På vilket sätt skiljer sig den nya handledningen från den tidigare?

Psykologiska, sociala och etiska aspekter på samlevnadsfrågor ges väsentligt mycket större utrymme; behandlas under 25 rubriker mot 12 i den tidigare.

Många moment i undervisningen skall tas upp tidigare än förut. Detaljundervisningen skall exempelvis ske redan i 1:an. Huvudtanken är att barn skall födas önska och detta förstår sjuårningar mycket bra.

Ett av de mål för undervisningen som utredningen föreslår är att eleverna skall förvärva en saklig och allsidig orientering om olika värderingar och livsåskådningar, som har betydelse för sexuallivet. Man skiljer då på *grundläggande* värderingar vilka lärarna skall ta ställning för och söka påverka eleverna i och *kontroversiella* värderingar för vilka undervisningen inte skall ta ställning utan endast informera, skapa förståelse och ge eleverna material så de kan bilda sig en egen uppfattning.

Med grundläggande värderingar avses "demokratins principer om tolerans, sam-

verkan och likaberättigande. — Människans egenvärde, människolivets okränkbarhet och därmed rätten till personlig integritet."

Någon särskild sexualmoral skall inte finnas utan samma krav på hänsyn till andra människor och ansvar för konsekvenserna av sina handlingar skall gälla såväl sexuella relationer som på andra livets områden.

Vidare bör undervisningen ta avstånd från den traditionella dubbelmoralen där kvinnor döms moraliskt för handlingar som män utan vidare kan begå.

Som önskvärt anses att män och kvinnor söker förverkliga målet att integrera sexualiteten i en personlig relation. Med "personlig relation" avses då en tvåvägskommunikation, ett ömsesidigt givande och tagande.

Fördömandet av variationer i sexualdiftens inriktning bör motverkas och en förstående och hänsynsfull inställning befrämjas. Fysiskt och psykiskt handikappade, mentalsjuka, interner på fångvårdsanstalter och andra anstaltsbundna skall erkännas rätt till sexuellt samliv och detta bör undervisningen

medverka till, såväl som att motverka fördomar mot äldres sexualliv.

Otrohetsbegreppet

Den punkt under grundläggande värderingar som vållat den mest omfattande diskussionen är den som talar om "avståndstagandet från otrohet". Där suspenderas toleransprincipen, men med otrohet bör då avses ett *svek mot gemenskapen* och inte den sexuella handlingen i och för sig. Enligt USSU:s undersökningar tycker de allra flesta i svenska folket (90 %) att om man har ett förhållande så skall man hålla ihop.

Frågan är vad "de allra flesta i svenska folket" menar med "otrohet". Genom att använda detta ord har utredningen givit tolkningsmöjligheter som kan tillfredsställa olika åsiktsgrupper dels de som med "otrohet" faktiskt menar den sexuella handlingen och dels de som menar varje form av *svek mot gemenskapen*. "Otrogen" i den betydelsen kan man vara när det gäller ekonomi, politik, intressegemenskap, barnuppföstran m m.

Kontroversiella värderingar

Med kontroversiella värderingar avses uppfattningar "varom enighet inte råder". Undervisningen får inte ta ställning mot:

- den minoritet som tar avstånd från föräktenskapligt samliv över huvud taget
- äktenskapets vara eller icke vara
- en minoritetsgrupp som inte anammar preventivmedel som medel för födelsekontroll

Undervisningen får inte heller ta ställning i abortfrågan. De olika uppfattningarna skall redovisas och argumenten bakom återges. Folket anses djupt delat i denna fråga.

Inte heller när det gäller föräktenskapliga förbindelser i tonåren bör skolan uttala några generella moraliska omdömen.

Tidiga sexualdebuter

En mycket diskuterad punkt har varit utredningens uppfattning att "alltför tidiga sexualdebuter" emellertid bör motverkas av undervisningen. De faktiska riskerna med sådana bör framhållas och elevernas bör få tillfälle att diskutera hela denna fråga.

Med "alltför tidiga sexualdebuter" avses sådana då ungdomarna inte är "känslomässigt- och viljemässigt mogna att klara av en sådan relation". Sexuella förhållanden där ungdomar visar "ansvar och hänsyn" har de flesta däremot inget emot.

Uttrycket "ansvar och hänsyn" definieras inte. Utredningen framhåller som en av sina tyngsta punkter att någon "normal" ålder för samlagsdebut inte finns. Spridningen ligger mellan 14–21 år. I stort kan man säga att 50 % har sitt första samlag före 18 år och 50 % efter.

Undersökningen visar att ungdomar som debuterar sexuellt för tidigt riskerar att råka in i ett disharmoniskt och ytligt förhållande. Hamna i en rad kortvariga och opersonliga förhållanden. utsättas för oönskad graviditet eller gonorrésmitta.

Möjligen kan man förutsetta att detta att visa "ansvar och hänsyn" är att inte råka in i de här situationerna. Råkar man in i dem har man debuterat för tidigt.

På något sätt står inställningen att man skall motverka alltför tidiga sexualdebuter (som inte har med åldern att göra) i motsättning till den åsikt om rätt till ett sexuellt samliv som framförs på annat ställe i utredningen och

där det också påpekas att detta har en gynnsam inverkan på individens livssituation.

Frågan är väl också om de alltför tidiga sexualdebuterna kan motverkas i någon betydande grad genom att man framhåller riskerna med dem och att man diskuterar grundläggande värderingar och olika sexualmoraliska uppfattningar till skillnad mot tidigare när man endast rekommenderade avhållsamhet (och vilket många än idag vill). Problemet ligger väl i varför vi har alltför tidiga sexualdebuter och varför de medför sådana risker. Beror barnligheten och omogenheten hos de individer som anses debitera för tidigt på otrygghet, ömhetslängtan, vilsenhet, uppväxtproblem, så räcker inte de rekommendationer långt som utredningen ger.

Om en sexualdebut är för tidig kan man väl inte heller veta förrän efteråt. Och man får inte heller glömma sexuallivets möjligheter att skänka individen både ökad ansvars-känsla, hänsynsfullhet och personlig mognad.

Handledningsförslaget rekommenderar vidare

- att sexuallivets gemenskap, njutning och glädje skall framhållas ävensom att föräktenskapligt samliv skall behandlas och inte bara äktenskapligt. Värdet av en bestående och nära personlig gemenskap mellan man och kvinna understryks starkt.

- att den sexuella öppenheten bör framställas som ett framsteg, men den kvinnosyn; kvinnan som enbart sexualobjekt, som oftast förekommer i pornografin bör kritiskt analyseras.

- att information om möjligheten till individuell rådgivning skall lämnas. Flera rådgivningsbyråer liknande den som finns i Borlänge bör upprättas. Där givs all slags rådgivning i samlivnsfrågor och lokalerna har inrättats så

att ungdomarna kan känna sig hemmastadda där.

- att sexualundervisningen skall vara obligatorisk även för invandrabarn, men stor omsorg bör visas vid kontakten med deras föräldrar om denna undervisning.

- att lärarutbildningen förbättras. De flesta lärare har, enligt USSU:s undersökning, ansett sig ha fått otillräcklig utbildning på området i fråga. Utredningen föreslår dock ingen ökad fortbildning för lärare.

- att sexologisk forskning bör få ökat utrymme.

- att ledare inom ungdomsorganisationerna bör utbildas. Bristen på rådgivning och vägledning i sexual- och samlivnsfrågor är påfallande stor inom dessa. Endast de kristna ungdomsorganisationerna tar upp sexualfrågor i någon större utsträckning.

- att vid presentationen av sexualundervisningen för föräldrar, den åsikten bör framhållas att hem och skola har delvis skilda uppgifter och aldrig kan ersätta varandra. Hemmet ger genom sin allmänna påverkan den emotionella utvecklingen och de grundläggande värderingarna som är förankrade i personligheten. Skolan kan ge faktakunskaper, insikt om konsekvenserna av olika handlings-sätt, klarare blick för olika värderingar.

Sammanfattningsvis kan man säga om sexualutredningen och lärarhandledningen att de följer USSU:s tes att den sexuella tabukänslan i Sverige ännu är mycket stor och därför skyndar långsamt. Eftersom utredningen tillsattes 1964, kan man förutsätta att mycket hunnit ändra sig under tiden slutbetänkandet vuxit fram och att därför den omsorg om folkviljan som utredningen visar redan vid det här laget är en aning förlegad.

Hjördis Levin